

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

זכר ונקבה ברא אותם: מבטים ביקורתיים של המגדר והסדר
החברתי - 55430

תאריך עדכון אחרון 04-08-2022

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מנהל עסקים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): תמר זילבר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: TZilber@huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: לפי קביעה

תאור כללי של הקורס:

זהו קורס מתקדם. הלמידה תיעשה באמצעות אתר הקורס במודל, ללא מפגשים פרונטליים בכיתה. ראו פירוט של שיטת הלימוד למטה.

בקורס נסקור בעין ביקורתית את העולם הממוגר בו אנו חיים. מרגע הלידה שבו מצמידות אחיות חדר הלידה תווית כחולה לעריסה של תינוק ותווית ורודה לעריסה של תינוקת, דרך השמות שאנו מעניקים להם, האופן בו אנו מדברים אליהם, המשחקים שאנו קונים להם, היחס כלפיהם בגן ובבית הספר ועד מסלולי השירות הצבאי השונה ומסלולי החיים השונים בבגרותם – הסדר החברתי מאורגן על פי ההבחנה המגדרית. בעולם הממוגר זהויות, רגשות, והתנהגויות, מאורגנים על פי האבחנות שבין נשים וגברים. אבחנות אלה גם מקנות יתרונות וחסרונות, וקובעות דפוסי של יחסי שליטה וניצול. מגדר רלבנטי לכל איש ואישה, בכל תחום מתחומי החיים, ובכל שדות הידע והעשייה, בעולמנו הפרטי, הציבורי, החברתי והארגוני – בבית, בעבודה ובלמודים. ואף שמגדר הוא עיקרון מכונן של הסדר החברתי, הוא בדרך כלל שקוף. נשיות, גבריות והיחסים ביניהם, כמו גם עולם המשמעויות, הפרקטיקות והמבנים הנלווים אליהם נתפסים כמובנים מאליהם וכטבעיים. בקורס נלמד תיאוריות ונסקור מחקרים המאפשרים לחשוב בצורה ביקורתית על הסדר החברתי הממוגר.

מטרות הקורס:

מטרת הקורס הינה לערער על המובן מאליו המגדרי, באמצעות התודעות אל הרעיונות המכוננים בתחום חקר המגדר והפמיניזם, זרם חשיבה ועשייה שצמח במרחב האקדמי והחברתי בשנות ה-60 והפך מאז לזרם מרכזי, המניב כתיבה ומחקר רבים בכל הדיסציפלינות במדעי הרוח והחברה. נשתמש בתיאוריה ובמחקר המגדרי והפמיניסטי כדי לבחון באורח ביקורתי את הסדר החברתי המגדרי המובן מאליו. נדגים כיצד פרקטיקות ומבנים חברתיים משקפים את ההבניה החברתית של נשיות, גבריות והיחסים ביניהם – וגם משתתפים בשכפולם ובשעתוקם, באופן שמקבע גברים ונשים בתוך הגדרות צרות ומגבילות. בניגוד לדיון הציבורי בסוגיות מגדריות, המתפרץ מפעם לפעם סביב שערורייה זו או אחרת, ומאופיין בהקצנה וברדידות; ובניגוד לקורסים העוסקים בפמיניזם ומגדר ברמה מופשטת ופילוסופית, הקורס הזה מחבר בין העולם התיאורטי והמחקרי הפמיניסטי והמגדרי ובין התנסויות אישיות וחברתיות מוכרות. כך אנו מקווים לייצר חוויית לימוד משמעותית. המטרה היא לספק לסטודנטים/ות שפה חדשה ומשקפיים חדשים – המבוססים על תיאוריה ומחקר בנושאי מגדר ופמיניזם – על מנת לבחון דרכם מחדש את העולם החברתי, ואת עצמם.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- לזהות את הזרמים התיאורטיים הפמיניסטיים המרכזיים, ולהגדיר רעיונות ומונחים מרכזיים.
- להשתמש בתיאוריות ומונחים פמיניסטיים ומלימודי מגדר כדי לבחון בעיות, נושאים ותופעות בחיי היומיום.
- לנתח היבטים של הסדר החברתי הממוגר במונחים של תיאוריות ומושגים מחשיבה פמיניסטית ולימודי מגדר.
- להעריך ולבקר היבטים של החברה בת ימינו מתוך פריזמה של לימודי מגדר ופמיניזם.
- להציע פתרונות שיקדמו שוויון מגדרי בחברה.

דרישות נוכחות (%) :

לא נדרשת נוכחות בכיתת הלימוד, אבל נדרשת עבודה שוטפת ונוכחות וירטואלית.

שיטת ההוראה בקורס: אף שהקורס לא כרוך בנוכחות קבועה בשיעורים, זהו קורס עתיר עבודה שוטפת, שכן הלמידה כרוכה בצפייה בהרצאות ובפעילות בעקבותיהן. ההרצאות מוקלטות וניתנות לצפייה באמצעות אתר הקורס במודל. כדי להתקדם בלמידה עליכם לצפות בהרצאות, לענות על בחני ידע, לקרוא מאמרים, להגיש מטלות ופעילויות (חלקן אישיות וחלקן קבוצתיות) ולהשתתף בקבוצת דיון – כל זה באמצעות אתר הקורס. יחידות הקורס תיפתחנה בהדרגה מדי שבוע, ולא ניתן להתקדם משבוע לשבוע ללא עמידה במטלות של השבוע הקודם.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

הקורס יפתח בהרצאות שיהוו הקדמה על לימודי מגדר ופמיניזם; לאחר ההמשגה של מגדר כהבניה חברתית (ובשונה ממהות טבעית), נעבור לבחינה של המגדר כעקרון מארגן, מחולל ומכונן של הסדר החברתי. סדר חברתי הוא מבנה כולל ומקיף, תוצר של ממדים קונקרטיים רבים ושונים. נסתמך על המודל האנליטי של הסוציולוגית ג'ואן אקר (Acker, 1990), שהציעה (בהקשר של המבנה הארגוני) להתבונן בחמישה ממדים של פעולת המגדר המעצבת את הסדר החברתי – חלוקות, דימויים, זהות אישית, אינטראקציות, ולוגיקות. אף שמימדים אלה אינם ממצים את המורכבות של הסדר החברתי, ואף שבמציאות הם פועלים במשולב, ההבחנה האנליטית ביניהם תאפשר לנו להעמיק בהבנה של המנגנונים המייצרים את הסדר החברתי הממוגדר. נקדיש מספר שיעורים להסבר ולהדגמה של כל אחד מהממדים הללו. לקראת סיום נענין בהבניה החברתית שמעבר למגדר (כגון אתניות ומעמד), ובהשלכות המעשיות של התכנים שנלמדו בקורס.

- מבוא: העולם הממוגדר, מגדר כהבניה
- מה ולמה פמיניזם
- חלוקות מגדריות: משפחה ועבודה
- דימויים ממוגדרים
- זהות אישית ממוגדרת: הגוף הנשי והגוף הגברי
- אינטראקציות ממוגדרות: הטרדה מינית
- ההגיון הממוגדר של הסדר החברתי
- מערכת ההשכלה הגבוהה הממוגדרת
- מיקומים צולבים: מעבר למגדר
- מתיאוריה למעשה: איך משנים את העולם הממוגדר?

חומר חובה לקריאה:

Crawford, M., & Fox, A. (2007). "From Sex to Gender and Back Again: Co-optation of a Feminist Language Reform". *Feminism and Psychology*, 17(4): 481-486.
ספרן, חנה, (2006). "החלום ושברו או אגדת ההזדמנויות השוות: נשים מהגרות ובנייתה של חברה שוויונית בישראל", *תרבות דמוקרטית*, כרך 10, מגדר וחברה בישראל, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן, עמ' 395-408.
לביא, סמדר (2010). "פמיניזם מזרחי ושאלת פלסטין", *סדק: כתב עת לנכבה שכאן*. גיליון 5, עמ' 119-134.

- Fletcher, J. K. (1999). "Theoretical Context". In: *Disappearing acts*. Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology. pp. 25-30.
- Fahs, B. (2012). "Breaking Body Hair Boundaries: Classroom Exercises for Challenging Social Constructions of the Body and Sexuality". *Feminism & Psychology*, 22(4): 482-506.
- Whisnant, Rebecca, "Feminist Perspectives on Rape", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2013 Edition), Edward N. Zalta (ed.), Retrieved from: <http://plato.stanford.edu/archives/fall2013/entries/feminism-rape>.
- קמיר, אורית (2002). פמיניזם, זכויות, משפט. תל אביב: הוצאת האוניברסיטה המשודרת. פרק ג': "גישות פמיניסטיות למשפט" עמ' 49-60, פרק י"ב: "כבוד אדם: הטרדה מינית" עמ' 189-205.
- רום, מיכל (2013). "אם שמו היה עברי ויפה בעיני הייתי נושאת אותו": אתניות, מיגדר ולאומיות בסוגיית שם המשפחה לאחר הנישואין בישראל. בתוך: זאב שביט, אורנה ששון לוי וגיא בן פורת (עורכים) זהויות, גבולות ומרחבי מיון: ישראל שנות האלפיים. ירושלים: מכון ון-ליר. עמ' 179-217.
- הקר, ד., לביא-אג'אי, מ., וקרומר-נבו, מ. (2014). הזמנה לדיון במתודולוגיות מחקר פמיניסטיות. בתוך: מ. קרומר-נבו, מ. לביא-אג'אי וד. הקר (עורכות), מתודולוגיות מחקר פמיניסטיות. תל אביב: מגדרים, הקיבוץ המאוחד. עמ' 7-31.

חומר לקריאה נוספת:

מופיע באתר הקורס במודל

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
 הרצאה 0 %
 השתתפות 0 %
 הגשת עבודה 50 %
 הגשת תרגילים 20 %
 הגשת דו"חות 0 %
 פרויקט מחקר 0 %
 בחנים 30 %
 אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

כקורס במדעי החברה, הקורס דורש הרבה קריאה (בעברית ובאנגלית) וכתובה (בעברית) אף שהקורס לא כרוך בנוכחות קבועה בשיעורים, זהו קורס עתיר עבודה שוטפת, שכן הלמידה כרוכה בצפייה בהרצאות ובפעילות בעקבותיהן. ההרצאות מוקלטות וניתנות לצפייה באמצעות אתר הקורס במודל. כדי להתקדם בלמידה עליכם לצפות בהרצאות, לענות על בחני ידע, לקרוא מאמרים, להגיש מטלות ופעילויות (חלקן אישיות וחלקן קבוצתיות) ולהשתתף בקבוצת דיון - כל זה באמצעות אתר הקורס. יחידות הקורס תיפתחנה בהדרגה מדי שבוע, ולא ניתן להתקדם משבוע לשבוע ללא עמידה במטלות של השבוע הקודם.